

Information about the authors

Hasmik Hamlet Matikyan

Shirak Center for Armenological Studies NAS RA

Shirak State University

Republik of Armenia

E-mail: hasvrej@mail.ru. **Orcid:** 0000-0003-0032-5123

Shushan Artur Nikoghosyan

Shirak Center for Armenological Studies NAS RA

Republik of Armenia

E-mail: shushaniknikoghosyan64@gmail.com, **Orcid:** 0009-0008-3950-7681

Информация об авторах

Асмик Гамлетовна Матикян

Ширакский центр арменоведческих исследований НАН РА

Ширакский государственный университет

Республика Армения

E-mail: hasvrej@mail.ru. **Orcid:** 0000-0003-0032-5123

Шушан Артуровна Никогосян

Ширакский центр арменоведческих исследований НАН РА

Республика Армения

E-mail: shushaniknikoghosyan64@gmail.com, **Orcid:** 0009-0008-3950-7681

ՕՐՀՆԱՆՔ-ԲԱՐԵՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒՄ (ՀԱՅՐԵՆՆԵՐ, ԱՆՏՈՒՆԻՆԵՐ ԵՎ ԽԱՂԻԿՆԵՐ)

Լուսինե Ղռեջյան

**ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտ,
Գավառի պետական համալսարան, Հայաստան**

Ամփոփում

Նախաբան. Հմայական բանահյուսությունը մեծ տեղ է գրավում մասնավորապես հին ժողովուրդների վաղնջական հավատալիքների, կրոնական պատկերացումների, աշխարհընկալումների հետազոտման բնագավառում և պատմամշակութային կարևոր արժեք ունի նրանց նախնադարյան մտածողության, բանաստեղծական ընկալումների բացահայտման և լուսաբանման տեսանկյունից: Մեթոդներ և նյութեր. Բերված փաստերը հիմնավորելու և ճշգրիտ եզրահանգումներ կատարելու նպատակով հոդվածում պատմահամեմատական, տիպաբանական, ինչպես նաև համադրական մեթոդներով ուսումնասիրվում են հայկական ժողովրդական երգերի (հայրեններ, անտունիներ, խաղիկներ) և օրհնանք-բարեմաղթանքների բազմաբնույթ առնչությունները: Վերլուծություն. Օրհնանք-բարեմաղթանքները՝ իբրև հմայական - կիրառական բանահյուսության նախնական տեսակներ, տարածված են եղել աշխարհի բոլոր ժողովուրդների կենցաղում և ցայսօր էլ իրենց ուրույն տեղն ունեն ժողովրդի կյանքի տարբեր բնագավառներում՝ սկսած առօրյա կենցաղային-խոսակցական «Արևդապրի», «Ջիվան ումբր ու արևդ երկարի» և այլն, մինչև ծիսակենցաղային որոշակի միջավայր: Հմայական այս բանաձևերում շեշտվում են նյութական, մարմնական, հոգեկան կամ բարոյական վիճակի ապահովությունը և օրհնվող անձին ամեն տեսակ չարից, փորձանքից ազատելու, պահպանելու ցանկությունները: Որպես ցանկության հմայական խոսքեր՝ օրհնանք-բարեմաղթանքները օժտված են հմայա-

կան անկասելի զորությամբ և ուղղված են տվյալ առարկայի, անձի և իրադրության փոփոխությանը: Արդյունքներ. Վերոնշյալ բանաձևային այս կառույցները, իրենց բնորոշ գծերով առանձնանալով ժողովրդական բանավեստի մյուս տեսակներից, միաժամանակ սերտորեն կապված են դրանց հետ: Այդ կապը դրսևորվում է ինչպես սյուժետային–կառուցվածքային յուրահատկությունների, պատկերավորման միջոցների, այնպես էլ ամբողջական կամ հատվածային կիրառությամբ:

Բանալի բառեր *հմայական բանահյուսություն, օրհնանք-բարեմադթանքներ, ժողովրդական երգեր, բանաձևային կառույցներ, հայրեններ, անտուններ, խաղիկներ*

BLESSINGS - GOOD WISHES IN FOLK SONGS (HAYRENS, ANTUNIS AND SONGS)

L.Kh. Ghrejyan

Institute of Archeology and Ethnography, National Academy
of Sciences, Gavar state University,
Republic of Armenia

Abstract

Introduction: Magical folklore occupies a great place in the field of researching ancient beliefs, religious notions, and worldviews of ancient people and has important historical and cultural value from the point of view of revealing and illuminating their primitive thinking, poetic perception. Methods and materials: To substantiate the given facts and make accurate conclusions, the multifaceted relationship of Armenian Folk Songs (Hayrens, Antunis, Songs) and blessings-good wishes are examined in the article by means of historical-comparative, typological, as well as comparative methods. Analysis: Blessings- Good Wishes, as initial types of magic-applied folklore, have been widespread in everyday life of all

the people of the world and even today they have their own place in various spheres of life, starting with everyday conversational “Arevd apri”, “Jivan umbr u arevd yer kari” and others, to a certain ritual environment. In these magical formulas, the provision of the material, physical, mental or moral condition is emphasized and the wish to save and protect the blessed person from all kinds of evil and trouble. As magical words of desire, Blessings-Good Wishes have unstoppable magical power and are aimed at changing the given object, person and situation. Results: Being distinguished by their characteristic features from other types of folk art- the above-mentioned formulaic structures are, at the same time, closely related to them. The connection is manifested both by plot-structural peculiarities, means of depiction, as well as by full or partial use.

Key words: *Magic-applied folklore, blessings-good wishes, folk songs, formula constructions, hayrens, antunis, songs.*

БЛАГОСЛОВЕНИЯ-БЛАГОПОЖЕЛАНИЯ В НАРОДНЫХ ПЕСНЯХ (АЙРЕНЬ, АНТУНИ, ПЕСЕНКИ)

Лусине Креджян

Институт археологии и этнографии НАН,
Гаварский государственный университет,
Республика Армения

Аннотация

Введение: Магический фольклор занимает большое место в области исследования древних верований, религиозных представлений и мировоззрений древних народов и имеет важное историко-культурное значение с точки зрения выявления и освещения их первобытного мышления, поэтических представлений. Методы и материалы: С целью обосновать приведенные факты и сделать правильные вы-

воды, в статье, используя историко-сравнительный, типологический, а также сопоставительный методы, исследуются многогранные взаимоотношения армянских народных песен (айренов, антунни, хахигов) с благословениями-благопожеланиями. *Анализ:* Благословения и благопожелания, как исходные виды магико-прикладного фольклора, получили широкое распространение в быту всех народов мира и даже сегодня занимают свое место в различных сферах жизни людей, начиная от повседневной разговорно-бытовой «Аревд апри», «Дживан умбрт у аревд еркари» и др. до определенной ритуально-бытовой среды. В таких заклинательных формулах выделяется именно безопасность материального, физического, душевного или нравственного состояния благословленного человека и желание освободить его от всяких бед и зла. Как заклинательные слова пожелания, благословения и благопожелания обладают магической силой и направлены на изменение данного предмета, человека и ситуации. *Результаты:* Эти упомянутые выше формульные конструкции, отличаясь от других видов народного творчества своими характерными чертами, в то же время тесно связаны с ними. Эта связь проявляется не только сюжетно-структурными особенностями, средствами изображения, но и применением, как полным, так и частичным.

Ключевые слова: *магический фольклор, благословения-благопожелания, народные песни, формульные конструкции, айрены, антунни, песенки*

ՆԱԽԱԲԱՆ. Հմայական բանահյուսության ենթատեսակներից են օրինանք-բարեմաղթանքները, որոնք բնորոշվում են խոսքի ներգործության զորության հանդեպ հավատով: Իբրև ժողովրդախոսակցական լեզվի ավանդական պատկերավոր բանաձևեր, օրինանք-բարեմաղթանքները, մի շարք ընդհանրություններ ունեն բանահյուսական մյուս ժանրերի հետ, որոնց դրսևորումներից են ժողովրդական երգերը:

Ժողովրդական երգաշխարհում դրսևորվող վերոնշյալ կարճատև բանաձևային կառույցներին առաջին անգամ անդրադարձել է Վանո Եղիազարյանը «Հայրեններ» աշխատության մեջ [5], որտեղ նա օրինանք-հայրենը և մաղթանք-հայրենը, դիտում է որպես հայրենի տարատեսակ՝ ապացուցելու հայրենների ժողովրդական ծագումը:

Մեր նպատակն է համակողմանի գիտական վերլուծության ենթարկել օրինանք-բարեմաղթանքների իմաստային տիպերը և դրանց կիրառման մի շարք ընդհանրությունները ժողովրդական երգատեսակների՝ հայրենների և ժողովրդական խաղիկների հետ:

Վերլուծություն. Ժողովրդական երգաշխարհում օրինանք-բարեմաղթանքների տարատեսակ դրսևորումները հստակ պատկերացում են տալիս բանաձևային այս կառույցների՝ մինչ օրս ակտիվ կիրառման ու կենցաղավարման, ինչպես նաև ժողովրդի կյանքում դրանց ունեցած մեծ դերի մասին:

Անկախ իրենց դրսևորման ձևերից՝ օրինանք-բարեմաղթանքներն իրենց արծարծած գաղափարներով բաժանվում են երկու հիմնախմբերի՝ ապահովության և պահպանության [7, էջ 249]: Օրինական այս բանաձևերը, իրենց տարատեսակ դրսևորումներով ենթարկվելով բանաստեղծական վերարտադրության, արտացոլում են գտել ժողովրդական երգերում: Այսպես՝ օրինանք-բարեմաղթանքի և ժողովրդական երգերի փոխադարձ կապի արտահայտության ձևերից է ամբողջական երգի վերածումը օրինանք-բարեմաղթության, այսինքն՝ երգն ամբողջությամբ կազմված է միմյանց հաջորդող օրինանք-մաղթանքներից: Օրինակ՝

Այն ճանփովն, որ դու երթաս՝
Վարդ ու մուրփ առջևդ բուսնի,
Այն քաղաքն, որ դուն մտնուս՝
Գըրողի ձայնն չի հասնի.
Այն մեճլիսն, որ դու նստիս՝
Գաւաթներդ գինով լցուի.
Ծովերն ալ գինի դառնայ,
Ու նաւերն՝ քոսքողանի [9, էջ 148]:

Հայրենում արտահայտված «անփորձության ապահովության» [7, էջ 252] մաղթանքները, ինչպես տեսնում ենք, ուղղված են ճանապարհ

հորդին՝ վերջինիս ցանկանալով հաջողություն, երկարակեցություն, ողջ ու առողջ, փորձանքներից հեռու մնալու և այլ ցանկալի իրադարձությունների կատարմանն ուղղված օրհնանք-մաղթանքներ: Օրհնական բանաձևեր են հանդիպում նաև Ակնա անտունիներում.

*Դուն ապրիս հորով մօրով,
Հաց նսրիս ջուխտակ աղբարով,
Ապրիս դուն հորով մօրով,
Ու լցուի սրտիկդ արևով,
Սրտիկդ արևով լցուի,
Մեր դուռին՝ կարմիր խնձորով,
Ով անցնի՝ վարդէպ առնէ,
Ով դառնայ՝ կարմիր խնձորէն [9, էջ 634]:*

Հայրենի իր բնույթով ապահովության մաղթանք է՝ ուղղված նորածնին, որտեղ փոխաբերաբար արտահայտվում է երջանկության, ուրախության, ինչպես նաև սիրո վայելքի գաղափարը:

Նույն շարքի մեկ այլ հայրենի մեջ արտահայտվել է երկարակեցության ապահովության մաղթանք.

*Դուն ապրիս հազար տարի,
Հազարն ալ ապրիս նը պիտի,
Ետի դին մեռնիլ չի պիտի [9, էջ 634]:*

Մեկ այլ հայրենում էլ երկարակեցության ցանկության հետ բարեմաղթվում է նաև չարից ու փորձանքից պահպանում, ազատում:

*Մեծնաս դուն հազար տարի,
Ու չի գա աւուր մի չարի.
Աւուր մ, ուր չարի տի գաս,
Քու չարերը դառնայ բարի [9, էջ 635]:*

Օրհնական բանաձևերում տարածված է բուսական խորհրդանշանների միջոցով օրհնվողին ազնիվ, պատվական ու մարդասեր դառնալու ցանկությունն ուղղելը, ինչպես օրինակ՝ «Հոտով ծաղիկ դառնաս

աշխարհքի համար», «Սաղ աշխարհքի համար արև ու լուսին դառնաս» և այլն: Նույնի դրսևորումն ենք տեսնում հետևյալ հայրենում.

*Դուն լրնիս անտառ մօրուն,
Ջարնես քօքիկդ խորուն,
Քոքիկդ խորուն զարնես,
Ծառդ շուք անէ ճեղերուն... [9, էջ 636]*

Օրհնական բանաձևերն իրենց իմաստային տիպերով արտահայտում են ժողովրդի՝ իր դարավոր իղձերն ու երազանքները իրականացած տեսնելու մեծագույն ցանկությունները, ինչպես, օրինակ՝

*Քնանաս՝ քնիկդ անուշ,
Արթնանաս՝ երազդ ի բարին: [9, էջ 636]*

Կամ՝

*Կարմիր աղլուխը ձեռիդ,
Ալ բինիչը կըռններիդ,
Ջինավոր Սուրբ Սարգիսը
Բալքի հասնի հավարիդ [1, էջ 223]:*

Ժողովրդական բարեբանություններում, մասնավորապես՝ հայ ժողովրդական մաղթանքներում, մի առանձին խումբ են կազմում բոլոր կարգի ողջույնները, որոնք մարդիկ ուղղել են միմյանց հանդիպելիս, բաժանվելիս և տարբեր իրավիճակներում: «Ողջույնները սեղմ ու հակիրճ ավանդական բանաձևեր են, երբեմն մեկ բառային միավորի հասնող, ուր զանազան բարեբանություններով բարի է ցանկացվում եկողին, գնացողին կամ ներկա գտնվողներին» [7, էջ 245]:

Ժողովրդական երգաշխարհում հաճախ են հանդիպում եկվորների գալուստը կամ հանդիպումն ավետող ողջույն-մաղթանքներ. /«Բարև ու հազար բարև, // Արեգա՛կ իմ, իմ լո՛յս ու արև», «Եկիր ու հազար բարի, // Ես եմ քո գալըն խընտալի...», «Ձեր գալն է բարի, եղբայրք, // Որ ի յայս տեղիքս եք եկել...» և այլն, ինչպես նաև հրաժեշտի ողջույն-մաղթանքները /«Կելնեմ, կու գնամ, մանկտի՛ք, // Հավասար բարով մնացեք...» և այլն/: Ինչպես տեսնում ենք, հրաժեշտի

ողջույն-մաղթանքը գնացողի, հեռացողի մաղթանքն է՝ ուղղված տվյալ վայրում մնացողներին: Վերջիններս էլ, ի պատասխան ճանապարհ կամ օտարություն գնացողին, ողջույնի բարեմաղթությամբ ապահովում են նրա գնալիք ճանապարհը՝ «Ուր էրթաս՝ բարով կենաս // Ես լալովն իմ կեանքս անցուցի...», «...Ուր երթաս՝ ճամփեկդ ի բարի» և այլն:

Ժողովրդական ծիսակենցաղային սովորույթները և դրանց հիման վրա ստեղծված օրինանք-բարեմաղթանքների բազմաշերտ ու բազմախորհուրդ դրսևորումները նույնպես առաջնային տեղ են գրավում ժողովրդական երգարվեստում:

Հարսանեկան ծիսական արարողության ժամանակ առանձնանում են նորափեսային ուղղված օրինանք – մաղթանքները, ինչպես օրինակ՝

*Աստուած շնահատոր,
Աստուած շնահատոր անէ,
Թագաւորի վաճառն, որ արաւ... [9, էջ 563]*

Հարսանեկան մաղթանքների մեջ գերիշխող գաղափարներից մեկը նորապսակների՝ ժառանգ ունենալու կամ սերնդի աճին ու բարօրությանն ուղղված բարեբանություններն են, որոնք ևս արտահայտվում են բուսական խորհրդանիշներով: Դրանց ժողովրդական բանավոր դրսևորումներից են, օրինակ, «Փնջփնջնոտիք» [4, էջ 119], «Ծաղկիս» [8, էջ 223], «Ծառդ միշտ ծաղկած պահե աստված» [6, էջ 130], «Էճիս ու դեճիս» [6, էջ 114] և այլ օրինանք-մաղթանքներ: Ժողովրդական մտածողության այս ձևերը, ենթարկվելով բանաստեղծական վերարտադրության, գրեթե նույնությամբ արտացոլում են գտել հայրեններից մեկում.

*Թէ քան ւ ընքանի,
Թէ քան ւ ընքանի քունկն
Պապրասպէր, որ երթար աճէր,
Թագաւոր.
Աճէր ու դիճէր,
Աճէր ու դիճէր, ելլէր,*

*Կաֆային¹ դաշտերըն ծածկէր,
Թագաւոր... [8, էջ 562]*

Հարսանեկան երգերի մեջ նկատելի է նաև նոր տան հիմնադրման գործոնը, որի կայունությանը նպաստում է աստվածային հովանավորությունը կամ օրհնությունը.

*Մեր քունն Աստուծոյ շինած,
Աստուծու շինած և օրհնած.
Հայր Աբրահամի քարուկը
Մեր քան թեմէն է դրած [9, էջ 637]:*

Ազգային ծիսակենցաղային մաղթանքներում մեծ խումբ կազմող սգո և թաղման արարողակարգին առնչվող, մասնավորապես՝ հանգուցյալին վերաբերող բարեմաղթությունները ևս տեղ են գտել հայրեններում:

Այսպես՝ սիրո հայրեններից մեկում սիրահար աղջիկը տղային հրավիրում է տեսության, սակայն տղան սոսկ տեսության համաձայն չէ և գերադասում է պատանք մտնել, եթե աղջկա ծոցին չարժանանա: Աղջիկն այդ դեպքում պատրաստ է կատարելու սիրած տղայի պայմանը՝ ասելով՝ «Հեղի պատանքն ի քենէ, // Բանամ զծոցս, արեկ մուտ ի նես»: Ի պատասխան տղան հայտնում է իր գոհունակության բարեմաղթանքը. «Աստուած ողորմի քո հորն, // Ինչ աղէկ թապտիր մի կանես»... [9, էջ 294]:

Օրինանք-բարեմաղթանքները, ինչպես նաև հմայական բանահյուսության մյուս բանաձևերը, իբրև «ցանկության խոսքեր», շատ կողմերով առնչվում են ժողովրդական աշխարհընկալմանը, մասնավորապես՝ հնագույն հավատալիքներին, որոնց արտահայտություններից է նաև «թուղթ ու գրի» հանդեպ ունեցած հմայական արարողության գերբնական զորության հավատքը: Այսպես՝ հայրեններից մեկում սկեսուրը մխիթարում է հարսին՝ ասելով, թե գիր կանի պանդուխտ որդուն, և նա տուն կվերադառնա: Այստեղ ուշագրավ է այն փաստը, որ հարսը և՛ հավատում է գրի զորությանը, և՛ միաժամանակ

¹ Կակաչի անծայրածիր դաշտեր

զգուշացնում, որ խոստումը կատարելու դեպքում նա կօրհնվի, իսկ դրժելու դեպքում կանխծվի.

*-Մի՛ լար, ճահիլուկ հարսնուկ,
Մի՛ լար, սիրունիկ հարսնուկ.
Գիր կանեմ, որդիս կու բերեմ:
- Գիր անես, որդիդ բերես՝
Աստուծոյ լուսուն տիրանաս.
Գիր չանես, որդիդ չի բերես՝
Կանխծեմ, ուր քար կու դառնաս [9, էջ 669]:*

Չարի և չար աչքի վնասակար ներգործության մասին հնագույն հավատալիքն է առկա օրորներից մեկում, որտեղ մոր մտահոգությունը իր մանկանը չար աչքից հեռու պահելն է.

*Չարխափան չարերդ խափանէ,
Աստուածամար արևդ պահէ...[9, էջ 673]*

Յուրահատուկ բարեմաղթանքներ են շնորհավորանքները կամ աչքալուսանքները, որոնք ասվում են նոր, սպասված, ուրախ և հաճելի առիթներով, որոնց լավագույնս դրսևորումներն ենք տեսնում ժողովրդական երգ-խաղիկներում: Օրինակ՝

*1. Դու հագեր ես ավան խասը,
Բարով մաշես գըլխիդ ֆասը,
Քու ոտներուդ դեղին մասը [1, էջ 255]:*
*2. Իմ յարը բազարբաշի,
Չաքմեքը՝² բարակ կաշի,
Եկավ, դըռնովն անց կացավ,
Յես ասի՝ բարով մաշի [1, էջ 255]:*
*3. Գարնան բացվեց նոր լալա,
Խումար բերեց ջուխտ բալա,
Աչքդ լուս, Հաջի աղա,
Թոռներուդ հալավ արա [1, էջ 134]:*

² Երկարաճիտ կոշիկ

Միջնադարից սկսած՝ պանդխտությունը՝ որպես հասարակական չարիք, հայ ժողովրդի ազգային ճակատագրի անբաժան մասն է եղել, և պանդխտն իր ընտանիքի անդամների համար սուրբ և նվիրական անձ է համարվել:

Հայրեններից մեկում կինը դիմում է աստծուն՝ աղերսելով, որ պահի, պահպանի բոլոր պանդխտներին, քանզի իր ամուսինը ևս պանդխտ է.

*Կանչեմ հոտի վեր, Ստեղծո՛ղ,
Չամենայն դարիս դու պահէ,
Իմ եարն ի դարիպոթին,
Իր կրակն զիս կու երէ...[9, էջ 367]*

Կամ՝

*Կանչեմ՝ ճի, իմ Տէր Աստված,
Չամեն սիրու տէր դու պահէ...[9, էջ 81]*

Վերոնշյալ օրինակներն իրենց բնույթով մոտենում են ժողովրդական պահպանական աղոթքներին, որոնք լայն կիրառություն ունեն ժողովրդի առոնին ու սովորության կենցաղում:

Հմայական բանահյուսության մեջ անեծքի բանաձևերի որոշ տեսակներ ժողովրդական մտածողությամբ ընկալվում են որպես բարեմաղթություններ: Այդ դեպքում արդեն ասելիքը հասցեագրվում է ոչ թե խոսակցին, այլ վերջինիս չարական թշնամուն: Եվ քանի որ խոսակիցը հանդես է գալիս իբրև անիծողի բարեկամ, անեծքն ուղղվում է վերջինիս չար հակառակորդին՝ ի նպաստ խոսակցի, ուստի հոգեբանորեն խոսակցի համար այն ընկալվում է իբրև յուրահատուկ բարեմաղթություն, ինչպես, օրինակ.

*Աստուած տունդ շեն պահէ,
Չքո չարկամն գլխիվարէ [9, էջ 281]:*

Հայոց հնագույն արևապաշտության հետքերը, որոնց արմատները քաղաքակրթական մշակույթի խորքերում են, իրենց դրսևորումն են գտել ժողովրդական օրինանք-բարեմաղթանքներում:

Ժողովրդական պատկերացումներում արևն ընկալվում է իբրև կյանքի գոյության և կենդանության խորհրդանիշ: Արևով (հատկապես որևէ մեկի) օրհնանք-բարեմաղթանքի խոսքերի հանդիպում եւնք ժողովրդական երգ-խաղիկների տարբեր շարքերում:

Եղբայրը՝ որպես հոգեհարազատ ու անձնվեր անձ, արժանի է խոր հարգանքի և պաշտամունքի, հետևաբար նաև օրհնության.

1. Աղջի, քու աղբերն ապրի,
Կարմիր թուշըդ դես արա [1, էջ 209]:

2. Մի պաչ կուզեմ՝ երկու փուր,
Ասրված քու աղբեր պահի [1, էջ 278]:

Ժողովրդական խաղիկներից մեկում սիրահար տղան փաղաքշական խոսքեր է հղում աղջկան ու նրա հարազատներին և օրհնանքի արժանացնում աղջկա եղբորը:

Մաքաղ լինեմ քեզ ու մորըդ,
Գըլուխս դուրբան քու հորըդ,
Ասրված պահե ջուխսդ աղբորըդ,
Երվա, վառվա յես քո սիրուց [1, էջ 223]:

Հայրեններում հիմնականում սիրած աղջկա մայրը անիծվում է սիրահար զույգին բաժանելու, հանդիպումները խափանելու և աղջկա համար վատ խորհրդատու դառնալու համար, և միայն մեկ հայրենում է նա տղայի կողմից օրհնանքի արժանանում, այն էլ՝ սիրած աղջկան լույս աշխարհի բերելու համար:

Ես ասեմ, ու դուն լսէ,
Մայրն օրհնած, որ զքեզ բերեր է... [9, էջ 223]:

Ժողովրդական երգերում հանդիպում են պայմանի ու հետևության վրա ստեղծված օրհնանքներ, որոնցում պայմանն ու հետևությունը պատկերացվում են իբրև բաղձանք, ցանկալի հիմունք և հետևություն [7, էջ 136]: Այս օրինաչափությամբ է կառուցված հետևյալ օրհնանք-խաղիկը.

Թե վոր ինձի կըհավնիս,
Ասրված աղբերդդ պահի [1, էջ 278]:

Այսպես՝ օրհնանքն ստանում է պայմանական բնույթ, այսինքն՝ տղան օրհնում է նրան, ով կհավանի իրեն:

Պայմանի և հետևության հիմքով ստեղծված օրհնանք կարելի է դիտել հետևյալ խրատ-հայրենում, որտեղ կարևորվում է բարեպաշտությամբ ապրելու, մահից չվախենալու և մեռյալների հարություն առնելու քրիստոնեական խորհուրդը.

Ով իմ խրատիս լսէ՝
Նա զանանց բարին վայելէ.
Յանդէն պարզերես երթայ,
Ի յումեքէ իսկի չվախէ.
Յորժամ յարութիւն լինի՝
Փողն երեք ծայնիս փի կոչէ.
Ով ասդէն բարի կացեր,
Նա՝ Ձեկայք ծայն փի լսէ... [9, էջ 335]

Հացի առատության, սեղանի լիության կամ այլ կերպ ասած՝ «կենսամիջոցների մշտական գոյության» գաղափարն է ընդգծված հետևյալ հայրենում.

Քու հացդ Ասրուծու լինի,
Քու սեղանսդ հայր Աբրահամայ... [9, էջ 726]:

ԵԶՐԱՀԱՆԳՈՒՄ. Օրհնանք-բարեմաղթանքները, բանահյուսության վիպական սեռին պատկանելով հանդերձ, զանազան ձևերով առնչվում են քնարական սեռի ստեղծագործություններին՝ ժողովրդական երգերին:

Ժողովրդական երգաշխարհում օրհնանք-բարեմաղթանքների տարատեսակ դրսևորումները վկայում են արվեստի նախնական սինկրետիկ վիճակի վերապրուկների առկայության, ինչպես նաև դրանց բնական ու պատմական կյանքով զարգացող բանահյուսական տարբեր ժանրերի՝ իրար նկատմամբ ունեցած փոխադարձ ազդեցության ու ներգործության հարատևության մասին:

Գրականություն

1. Աբեղյան Մ. *Ժողովրդական խաղիկներ*: Երևան: Հայպետհրատ: 1940: 576 էջ:
2. Աբեղյան Մ. *Գուսանական ժողովրդական տաղեր. հայրեններ և անտուններ*: Երևան: Հայպետհրատ: 1940: 340 էջ:
3. Ալլահվերդյան Հ. *Ուլնիա կամ Ջեյթուն*: Կ.Պոլիս: տպ. Գ. Պաղ-տատլեան: 1884: 207 էջ:
4. Ազգագրական հանդես: Գիրք XI: Թիֆլիս: տպ. Կ. Մարտիրոսեան-ցի: 1904: 336 էջ:
5. Եղիազարյան Վ. *Հայրեններ*: Վանաձոր: «Սիմ տպագրատուն»: 2007: 240 էջ:
6. Էմինյան ազգագրական ժողովածու: Հ.Ա: Մոսկվա-Ալեքսանդրապոլ: Լազարեան ճեմարանի արևելեան լեզուաց հրատ.: 1901: 338 էջ:
7. Հարությունյան Ս. *Անեծքի և օրհնանքի ժանրը հայ բանահյուսության մեջ*: Երևան: ՀՍՍՀ ԳԱ հրատ.: 1975: 270 էջ:
8. Հայ ժողովրդական հեքիաթներ: Գիրք VII: ժողովածու Տ.Նաա-սարդեանցի: Թիֆլիս: տպ. Մ. Ռոտինեանցի: 1891: 151 էջ:
9. Հայրեններ: Քննական բնագիրը, ներածությունը և ծանոթագրություններ Ա. Շ. Մնացականյանի: Երևան: «Նաիրի» հրատ.: 1995: 1096 էջ:

References

1. Abeghyan M. Folk Songs, [*Jhoghovrdakan xaghikner*]. Yerevan. Haypethrat. 1940. 576 p..(in Armenian).
2. Abeghyan M. Gusan's Folk Songs. Hayrens and Antunis, [*Gusanakan jhoghovrdakan tagher. hayrenner & antuniner*]. Yerevan. Haypethrat. 1940. 340 p.. (in Armenian).
3. Allahverdyan H. Ulnia or Zeytun, [*Ulnia kam Zeytun*]. K. Polis. print. G. Pahtatlian.1884. 207p.. (in Armenian).
4. Ethnographic journal [*Azgagrakan handes*]. Book XI. Tiflis. print. K. Martirosyants.1904. 336p.. (in Tiflis).

5. Yeghiazaryan V. Hayrenner [*Hayrenner*], Vanadzor. “Sim printing house”. 2007. 240 p.. (in Armenian).

6. Eminian ethnographic collection, [*Eminean azgagrakan jhoghovacu*]. Vol. A. Moskov-Alexandropol. Lazarian Seminary Oriental Language Press. 1901. 338 p.. (in Armenian).

7. Harutyunyan S. The Genre of Curse and Blessing in Armenian Folklore [*Anetski yev orhnanki zhanry hay banahyusutyan mej*]. Yerevan, “ASSR Academy of Sciences” publ.. 1975, 270 p.. (in Armenian).

8. Armenian Folk Tales [*Hay zhoghovrdakan hekiatner*] Book VII. Collection by T. Navasardiyants. Tiflis. print. M. Rhotinean. 1891. 151p.. (in Armenian).

9. Hayrens [*Hayrenner*]. Texts introduction and comments by A. Sh. Mnatsakanian. Yerevan. “ Nairi” publ.. 1995. 1096p.. (in Armenian).

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Լուսինե Դոնջյան Խաչատուրի, բանասիրական գիտ. թեկնածու, դոցենտ

Հնագիտության և ազգագրության ինստիտուտի գիտաշխատող,

Հայաստանի Հանրապետություն,

E-mail: ghrejyan 76@mail.ru , **Orcid**: 0000-0001-8755-3967

Информация об авторе

Лусине Хачатуровна Креджян, кандидат филологических наук, доцент

Институт археологии и этнографии НАН РА

Республика Армения,

E-mail: ghrejyan 76@mail.ru, **Orcid**: 0000-0001-8755-3967

Information About the Authors

Lusine Ghrejyan Khachatur, PhD of filology, Docent

Institute of Archaeology and Ethnography

Republik of Armenia

E-mail: ghrejyan 76@mail.ru, **Orcid**: 0000-0001-8755-3967